

Research

СЕЛО ОРЕШЕЦ

Рая ЗАИМОВА

Abstract. The old village of Oreshets is located in the skirt of the Belogradchik Mountain named ‘Venets’. The village was abandoned when the rail-way station of Oreshets was built. The article presents in brief the history of the village. It emphasizes on the history of the old church of Oreshets and advocates the restoration of the church because of its cultural importance and beauty.

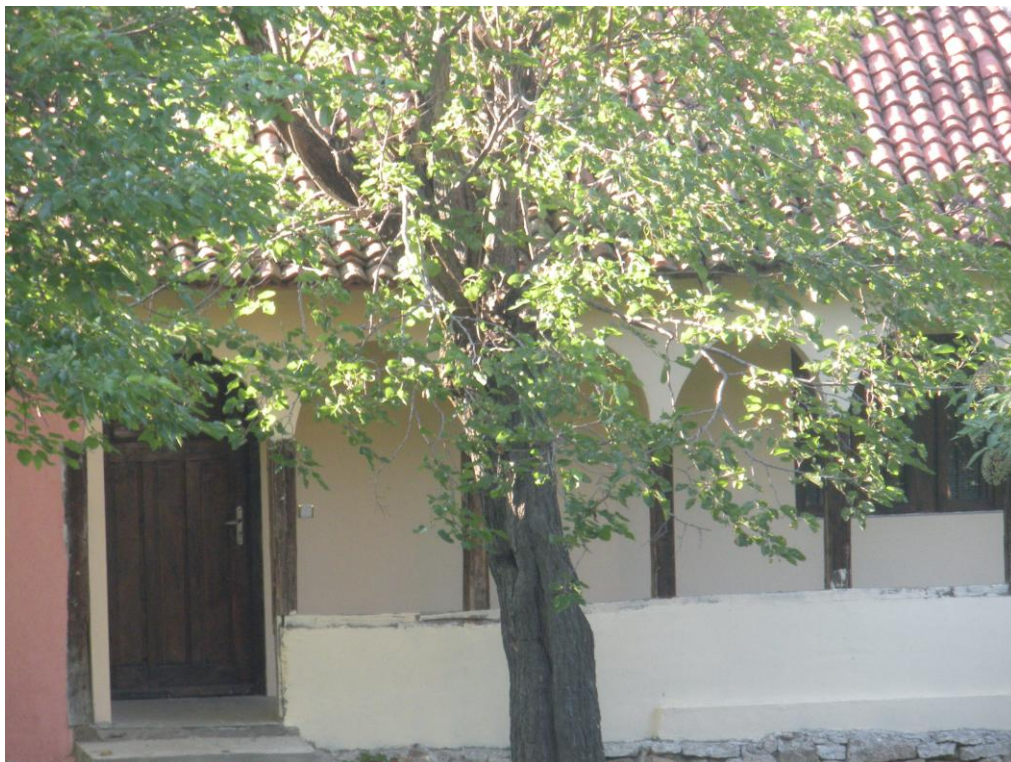
Keywords: old Oreshets, church of Oreshets

Всеизвестен факт е, че земята на България е запазила културни пластове от стари и по-нови времена. Не по-малко наследство има и от църковното строителство. В северозападна България, в област Видин и недалеч от Дунава, освен останките от римски и средновековни градове и крепости, са разположени манастири и църкви, част от които са забравени от сегашните поколения.

За да стигнете до Белоградчик и неговите чудновати скали, трябва да слезете на гара Орешец. Тя се намира на два-три километра от старото село наречено Орешец¹⁾, постепенно изоставено от жителите си след

построяването на железопътната линия от София към Видин и Лом. Масовото заселване на гарата става най-вече след Втората световна война в резултат на насилствената колективизация и индустриализация. Старото селище е наследник на едно още по-старо до предишния път за Белоградчик, изоставено през 17-18 век. Доскоро в шубраците се виждаха останки от него и част от малка църква, изографисвана през средните векове. Жителите на околността имат памет за нея и твърдят че цар Иван Страцимир (1356-1396) я е посещавал. Но едва ли някога ярките цветове от стенописите ще блеснат заедно с образите на светци и дарители²⁾.

Село Орещец остава с много малък брой обитатели. Къщите са току-речи съборени заради строителния материал, отнесен за градежа на

новите къщи на гарата. Част от тях са построени с римски тухли, докарани от околностите. Старците разказват, че пак от други далечни места, с мъка и желание са докарали и бял камък за оформяне на сокаците и долчинката. Няколкото останки от сгради, включително и масивното училище, построено между двете световни войни, видимо говорят за едно доста развито и голямо селище в миналото. Дори може да се каже, че от архитектурна гледна точка къщите се вписват изцяло в характерния за дунавския регион стил от края на 19 и началото на 20 век. Едно възстановяване на ансамбъл от къщи би оформил китно туристическо селище от типа на Етъра или Боженци.

В горния край на изоставеното село Орещец се намира църквата “Св. Георги”. Според легендата, която старите хора разказват, едно козарче си загубило козата в гъста растителност. След дълго търсене я намерило покрай извор, където се била окозила. Мястото им се видяло благословено. Тогава много хора и от други околни села се преселили и

там построили своя храм. Явно е, че този кът от природата е стар и култов. Там през пролетта стичащата се от планината вода изчезва под земята, до камбанарията на църквата. Там се събират гънките на стария Балкан пред Белоградчишките склонове. Наблизо има изход за пещера, която не е единствената в този район, вероятно свързана и с други пещери от околностите.

Днес село Орещец има малко обитатели и само една стилна къща, която е подновена. Църквата “Св. Георги” е еднокорабна с пристройка и отделна сграда за камбанария. Осквернена, ограбена, тя лишава за години наред богомолците от гара Орещец от християнски храм. Такъв бе построен и осветен наскоро (6 май 2008 г.) от видинския владика Дометиян в центъра на гаровото селище. По почина на старата църква той носи името на Св. Георги.

Но да се върнем на старата църква, която още през 1973 г. е обявена за паметник на културата от местно значение. Тя има два малки входа. Над левия има изображение на Св. Георги, който убива змията, а над десния – Св. Димитър. От надписа на левия се чете ясно 1866, май ден 5. Изброени са имената на тревненските майстори, които са я изографисали. Между тях е Витан Георгюв Николов (1850-1916), внук на папа Витан – основателя на прочутата тревненска школа. За него е известно, че е учил занаята най-напред при баща си, а после работил във Влашко, Видинско, Кула, Зайчарско, Шабла, Враждебна, Търновско. Наред със зографите донякъде се разчита информация за майстора-строител Вел. Кр. Йованов от село Явланица, Дебърско, направил звънарника и дюшемето. Обикновено дебърските майстори са работили в Македония и западните български краища.

Като цяло стенописите са запазени за разлика от иконите на иконостаса, които са откраднати. Не се виждат светци с избодени очи,

няма умишлено правени дупки, каквито се срещат по нишите и в предверието. Цветовете са ярки, преобладава турското синьо. Сцените с Христа не са подредени хронологично, самият Христос е в цял ръст, несъразмерен, при Рождеството има изрисувани магаренца и крава – което показва не само реализъм, типичен и търсен за онези времена, но и наистина наивност, чистосърдечност в изображението на библейските сцени. Двете дяволчета, които се срещат са с удължени тела – пак умишлено търсене с цел противопоставяне на Доброто (Св. Марина, Св. Харалампи).

Върху зенита на свода е изрисуван Христос Пантократор, обкръжен от медальони с Апостолите, към олтара – Св. Богородица. Композициите на свода, заедно с Бог Саваот, оформят шестоъгълна звезда. Олтарът е с дърворезба и въпреки безчинствата по него, са останали сцените с Адам и Ева и черепът над тях, който символизира изкупването на греховете от Христа. Балконът на хора е също с дърворезба, но доста вече доста нестабилен. По всяка вероятност е правен след иконописта. Най-впечатляващите сцени са на Луната (южна страна) и на Слънцето (северна страна). Лунният профил е в ярки цветове, може би около 1 кв. метър, Слънцето е цяло и във фас, със същите размери, в ярки цветове. И двете композиции са ориентирани на Изток. На фона на медальоните със светците те се открояват не само по размерите си, но и по яркост и величие. Липсата на светлина в храма допринася за очертаването им като забележителни и контрастиращи композиции, характерни за дохристиянския свят.

Църквата е оградена с варовик. Близко до нея са останките от килийно училище и гробище. Според легендата, водата, която тече от близката чешма и явно извира от дълбините на Балкана, е светена. Онези, които са вярвали в лечителната ѝ сила, са посещавали това място, привидно забравено от Бога.

Не случайно църквата “Св. Георги”, разположена в красива местност, е обявена за паметник на културата от местно значение. Не е случаен и фактът, че местните жители разказват още легендата за създаването на храма, служил на поколения наред. Красотата обаче

изисква и грижи. Сградата се руши от подводните течения и буйната растителност, цепнатините по стените и тавана с всеки изминат ден се увеличават и задълбочават, а иманярските похождения са често явление. Остава да се надяваме, че проектите по укрепването и възстановяването на “Св. Георги” и новосъздаденото настоятелство ще успеят да подбудят не само властта в региона, а ще предизвикат интерес в национален мащаб. Местността в този дунавски край, кръстопът на европейското културно наследство, пази все още неизвестни истории и незнайни творци, които тепърва ще бъдат обект на проучване, за да станат достойни на туристи и любители на забележителности.

БЕЛЕЖКИ

1. Жителите на старото село Орешец са участвали активно в борбите на българите за национално освобождение. Киро Панов (1937) подробно е описал трагичното погубване на орешецкия поп Кръстьо от белоградчишкия каймаканин Дели Абдула, затова че свещеникът не е организиран своевременно достойното посрещане на турчина в селото. В общото събрание в Раковския манастир през 1849 г., което е взело решение за обявяване на Белоградчишкото въстание, са взели участие дедо Петко Спасов Ковача и дедо Велко и двамата от Орешец (Панов, 1937, 2010). Въстаниците са имали оръжейна работилница, ръководена от Петко Ковача. Петко Ковача е и в състава на депутацията, посетила Цариград след разгрома на въстанието.

2. Снимковият материал в тази статия е дело на автора и на г-жа Соня Серафимова, местен ентузиаст и патриот.

ЛИТЕРАТУРА

Панов, К. (1937). *Материали по Белоградчишкото въстание*. Белоградчик: Печатница Стамен Каменов; Панов, К. (2010). Материали по Белоградчишкото въстание. *Венец*, 1, 13-41.

✉ Doc. Raia Zaimova, DSc
Institute for Balkan Studies,
Bulgarian Academy of Sciences,
E-Mail: rzaimova@abv.bg